

Avustralya Basınında Türkiye’de Milli Egemenlik (1920-1924) Turkey National Sovereignty in the Australia Press (1920-1924)

Prof. Dr. Esra SARIKOYUNCU DEĞERLİ¹

Başvuru Tarihi: 18.03.2020

Kabul Tarihi: 15.04.2020

Makale Türü: Derleme

Öz

Milli Mücadele sürecinde ümmetin yerini “millet”, padişahın tartışılmaz kudreti yerini de “milli hâkimiyet” düşüncesi almaya başlamıştır. 23 Nisan 1920 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılması ise, egemenliğin ulusa ait olması ilkesinin tasdiki açısından bir dönüm noktası olmuştur. Milli egemenlik ilkesi, 20 Ocak 1921 tarihli Teşkilat-ı Esasiye Kanunu ile birlikte vazgeçilmez bir anayasal kural haline gelmiş, 1 Kasım 1922 tarihinde saltanatın kaldırılması; 29 Ekim 1923 tarihinde Cumhuriyet’in ilanı; 3 Mart 1924 tarihinde hilafetin kaldırılması ile pekiştirilmiştir. Bu gelişmelerle Dünya basını yakından ilgilenmiş, kendi kamuoylarına aksettirmek için yoğun çaba sarf etmişlerdir. Bu ülkelerden biri de askerleri Birinci Dünya Savaşı’nda Çanakkale’de Türklere karşı savaşmış olan Avustralya’dır.

Avustralya basınının milli egemenliğe dayalı yeni Türk devletinin ortaya çıkışına gösterdiği ilgi bir hayli seçici olmuştur. TBMM’nin açılışı, 1921 Teşkilat-ı Esasiye kanununun ilanı basın tarafından görülmemiş, Cumhuriyetin ilanı ise yorumsuz haberlerle geçiştirilmiştir. Bununla birlikte, kendi ülkelerini doğrudan ya da dolaylı şekilde etkilediğini düşündükleri saltanatın ve hilafetin kaldırılması gibi konulara yoğun ilgi göstermişlerdir.

Çalışmamızda Avustralya Milli Kütüphanesi (National Library of Australia)’ndeki gazete arşivinden yararlanılmak suretiyle, Avustralya basınının Türkiye’de milli egemenlik sürecinin gelişimine yaklaşımı irdelenecektir.

Anahtar Kelimeler: *Avustralya Basını, Mustafa Kemal Paşa, Saltanatın kaldırılması, Cumhuriyetin ilanı, Hilafetin Kaldırılması*

¹ Dumlupınar Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi, esra.sdegerli@dpu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3372-1034

Abstract

In the process of National Struggle, the idea of “nation” and the “indisputable power” of the sultan began to be replaced by the idea of “national domination”. April 23, 1920 at the opening of the Grand National Assembly of Turkey, in terms of approval of the principle of sovereignty belongs to the nation has been a turning point. The principle of national sovereignty has become an indispensable constitutional rule with the Organization Law on January 20, 1921, the abolition of the reign on November 1, 1922; The proclamation of the Republic on 29 October 1923; It was reinforced by the abolition of the caliphate on March 3, 1924. The world press was closely interested in these developments and they made an intense effort to reflect on their public opinion. One of these countries is Australia, whose soldiers fought against the Turks in Çanakkale during the First World War.

The attention of the Australian press to the emergence of the new Turkish state based on national sovereignty has been highly selective. The opening of the Turkish Grand National Assembly, the declaration of the 1921 Organization Law was not seen by the press, and the announcement of the Republic was overlaid with news without comments. However, they showed great interest in issues such as the abolition of the sultanate and caliphate, which they thought were directly or indirectly affecting their own country.

In our study, Australian National Library (National Library of Australia) to exploit in through the newspaper archives, approach to the development process of the national sovereignty of the Australian press in Turkey will be discussed.

Keywords: *Australian Press, Mustafa Kemal Pasha, Abolition of the Sultanate, Detail of the Republic, Abolition of the Caliphate*

Giriş

Birinci Dünya Savaşı'ndan yenik çıkan Osmanlı İmparatorluğu'nun toprakları, 30 Ekim 1918 tarihinde Mondros Mütarekesi imzalanır imzalanmaz İtilaf Devletleri tarafından işgal edilmeye başlanmıştır. İtilaf Devletleri, savaş esnasında aralarında yaptıkları gizli anlaşmalar uyarınca, 1 Kasım 1918 tarihinden itibaren Trakya ve Anadolu'nun çeşitli bölgelerini işgal etmişlerdir. İngilizler İskenderun, Antep, Maraş, Urfa, Birecik ve Merzifon'u (Daha sonra bu yerler Fransızların işgaline sahne olacaktır.); Fransızlar, Trakya'nın yanı sıra Dört Yol, Mersin, Adana ve Zonguldak'ı; İtalyanlar Antalya, Fethiye, Marmaris, Bodrum ve Kuşadası'nı; Yunanlılar İzmir, Menemen, Manisa, Torbalı, Bayındır, Ayvalık, Aydın, Turgutlu, Ödemiş ve daha sonra da tüm Ege Bölgesi'ni işgal etmişlerdir (Armaoğlu, 1975, s. 438-452; Müderrisoğlu, 1981, s. 19). Bunun yanı sıra Ermeni ve Rumlar da İtilaf güçlerinden güç alarak, Anadolu topraklarında milli devletlerini kurmak için devlet kurmak istedikleri bölgelerde yaşayan halka çeşitli şekillerde zulmetmeye başlamışlardır.

Bu işgaller ve azınlık faaliyetleri, Türk milletinin yüreğinde çok derin bir yara açmış, fakat o nispette de mücadele azmini kamçulamış; yerel ve düzensiz bir direniş başlamıştır. Bu kaos ortamında direniş hareketi açısından Mustafa Kemal Paşa'nın 3. Ordu Müfettişi olarak 19 Mayıs 1919 tarihinde Samsun'a geçişi önemli bir dönüm noktası olarak ortaya çıkmaktadır. Mustafa Kemal Paşa, bir yandan direnişi merkezi kurumsal bir yapıya bağlamaya çalışırken; diğer yandan da Osmanlı döneminde başlayan ve kökleri 1789 Fransız Devrimi'ne dayanan "Parlamento"yu, yeni Türkiye Devleti'nin temel kurumu haline getirmek için çaba harcamıştır.

Mustafa Kemal Paşa daha İstanbul'dan çıkmadan önce düşündüğümüz ve Samsun'da Anadolu topraklarına ayak basar basmaz uygulamasına başladığımız karar, bu karar olmuştur diyerek, milli egemenlik konusunda "benim kararım" şeklinde nitelediği aşağıdaki kararını açıklamıştır (Atatürk, 2007, s. 9): "Efendiler, bu durum karşısında bir tek karar vardı. O da millî hâkimiyete dayanan, kayıtsız şartsız, bağımsız yeni bir Türk devleti kurmak!" O, Anadolu'ya geçer geçmez yayınladığı belgeler ile milli iradenin hâkim olması, yani meclisin açılması ve devletin yasama ve denetleme işlevinin bu kurum tarafından yerine getirilmesinin gereğini vurgulamıştır. Bu çerçevede yapılan hamlelerle adım adım, her hamlede ileri gidilen bir süreç yaşanmıştır. O, Türk milletinin iradesini mücadelenin dayanağı ve hareket noktası olarak kabul etmiş ve bunu da 21-22 Haziran 1919'da yayımladığı Amasya Tamiminde, "Milletin bağımsızlığını, yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır." şeklinde ifade etmiştir. Daha sonra Onun başkanlığında toplanan Erzurum (23 Temmuz-7 Ağustos 1919) ve Sivas (4-11 Eylül 1919) Kongrelerinde de "Milli iradeyi hâkim kılmak esastır." kararı alınmıştır.

Milli irade, zengini fakiri, kadını erkeği, herkesin eşit olması demektir. Ayrıca milli irade ırkı, etnik kökeni, mezhebi ne olursa olsun bütün insanların eşit vatandaşlık haklarıyla donatılmasıdır. Bunun içindir ki, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılmadan önce ümmetin yerine "millet", padişahın tartışılmaz kudreti yerine de "milli hâkimiyet" düşüncesi almaya başlamıştır.

23 Nisan 1920 tarihinde Ankara'da Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin toplanmasıyla milli egemenlik, meclis ve hükümet düzeyinde temsil edilmeye başlanmıştır. Meclisin açılışının ikinci gününde de kabul edilen bir önerge ile "TBMM'nin üzerinde hiçbir kuvvetin olmadığı" ilkesi benimsenmiştir. 1921 Anayasası, egemenlik hakkını kayıtsız şartsız millete aktarmış (hakimiyet-i milliyeye) ve kendinden sonraki anayasal düzenlemelerde, bazı farklılıklarla vazgeçilmez bir anayasal kural haline gelecek olan milli egemenliği, 1. maddesinde dile getirmiştir. Böylece, "hakimiyet bila kaydü şart milletindir" düzenlemesi, Türk siyasi tarihinde ilk kez formüle edilmiştir. Bu anayasal durum, 1 Kasım 1922 tarihinde Saltanatın kaldırılması; 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet'in ilanı; 3 Mart 1924 tarihinde Hilafetin kaldırılması ile pekiştirilmiştir (Bulut, 2019, s. 103).

Bu süreci büyük bir dikkatle takip eden devletlerin başında ise Avustralya gelmektedir. Çünkü Avustralya 1829 yılında Birleşik Krallık'ın bir kolonisi haline gelmiş ve 1901 yılında da Birleşik Krallık'ın denetiminde Avustralya Kraliyet Devleti kurulmuştur. Avustralya ile Birleşik Krallık arasındaki hukuki bağlar ise 1942 yılına değin devam etmiştir (Smith, 1980). Ayrıca Birinci Dünya Savaşı başlamadan kısa bir süre önce Birleşik Krallık, Alman tehdidinin de etkisiyle Avustralya ve Yeni Zelanda askerlerinden ANZAK (Anzac) adlı birlikler oluşturmuştu. Anzak Kolordusunun iki tümeninden biri tümüyle Avustralya birliklerinden oluşuyordu (Bean, 1941).

Çanakkale istihkâmlarına düzenlenecek kara harekâtı için Anzak kolordusu, 25 Nisan 1915 Pazar günü başlayan çıkarma ile Gelibolu Yarımadası'ndaki savaşa katılmış, Avustralyalı askerler, 9 Ocak 1916'ya kadar süren çok kanlı ve çetin çarpışmalar içinde yer almışlar ve böylece Türkleri tanımışlardı (Sarikoyuncu ve Sarikoyuncu Değerli, 2010, s. 39-62).

Bu bağlamda geniş okuyucu kitlesine sahip oldukları göz önünde tutularak, Avustralya Milli Kütüphanesi (National Library of Australia)'ndeki gazete arşivinden yararlanılmak suretiyle, Advocate, Age, Albany Advertiser, Argus, Armidale Express and New England General Advertiser, Ballarat Star, Barrier Miner, Birisbane Courier, Border Watch, Bundaberg Mail, Cairns Post, Capricornian, Daily Advertiser, Daily Examiner, Daily Herald, Daily Mail, Daily News, Daily Standart, Daily Telegraph, Day Dawn Gazette, Examiner, Express and Telegraph, Geelong Advertiser, Grafton Argus and Clarence River General Advertiser, Grafton Argus and River General Advertiser, Hosham Times, Kalgoorlie Miner, Maintland Grazier, Maitland Weekly Mercury, Maryborough Cronicle, Mercury, Mirror, Murchhison Times, Narracoorte Herald, Newcastle Morning Herald and Miners' Advocate, Newcastle Sun, North Murchison, Northern Standard, Northern Star, Northern Territory Times and Gazette, Northern Times, Pilbarra Gazette, Pilbarra Goldfield, Queensland Times, Queenslander, Recorder, Register, Sun, Sydney Morning Herald, Telegraph, Tweed Daily, Warwick Daily News, Week, West Australian, Western Argus, Western Mail, World, Zeehan and Dundas Herald gazetelerinin Nisan 1920-Mart 1924 tarihleri arasında yayınlanmış sayıları incelenerek, milli egemenliğe dayanan yeni Türk devletinin kurulumuna yaklaşımları irdelenecektir.

Saltanatın Kaldırılması (1 Kasım 1922)

Varoluşunun kaynağını milli egemenlikten alan ve 23 Nisan 1920 tarihinde açılan Türkiye Büyük Millet Meclisi, kurulmakta olan Türkiye Cumhuriyeti'nin anayasal devlet organıdır. 20 Ocak 1921 Anayasası ile de devletleşme sürecinde önemli bir adım daha atılmıştır. Ancak Avustralya basını bu gelişmeleri görmemiştir. Bu dönemde basın Türk İstiklal Harbine yoğunlaşmıştır. Cephelerde meydana gelen gelişmeleri, bir gün gibi kısa bir sürede, hem basın mensuplarını bölgeye göndererek hem de İngiliz basınından sıkça alıntılar yaparak kamuoyuna aktardığı görülmektedir.

Türk İstiklal Harbi'nin Türklerin büyük zaferi ile sonuçlanmasından sonra, Türklerin yenileceğinden neredeyse emin olan basında kısmi bir şaşkınlık yaşandığı görülmektedir. Ayrıca üzerine düşeni yapamadığı düşünülen Yunanlılara kızgınlık, Anadolu'da yaşamakta olan başta Ermeniler olmak üzere azınlıkların durumu ve Anadolu coğrafyasının geleceğinin nasıl olacağı başlıca ele alınan konular olmuştur. Bu sorularla ilişkili olarak da “Doğu sorunun çözüleceği yer” olarak gördükleri Lozan Konferansı üzerinde çokça durulmuştur. Bu bağlamda Saltanatın kaldırılmasının Lozan Konferansı ile ilişkilendirildiği görülmektedir (The Sun, 7 Kasım 1922, s. 1).

Basına göre, TBMM otoritesini güçlendirmek için böyle bir girişimde bulunmuştur. Bilindiği gibi Mudanya Ateşkesinin imzalanmasından çok kısa bir süre sonra İtilaf Devletleri, 27 Ekim 1922 tarihli bir nota ile TBMM Hükümetini 13 Kasım 1922 günü Lozan'da başlayacak olan Barış Konferansı'na davet etmişlerdir (The Express, 8 Kasım 1922, s. 1; The Bundaberg Mail, 9 Kasım 1922, s. 1; The Daily Telegraph, 9 Kasım 1922, s. 1; Morning Bulletin, 9 Kasım 1922, s. 9). Hakikaten de İtilaf güçleri, Ankara hükümetinin gücünü kırmak ve konferansta iki başlıktan

yararlanmak amacıyla İstanbul Hükümetini de konferansa davet etmişlerdir. Ortaya çıkan bu durumun da TBMM'nin saltanatın kaldırılma kararı alınmasını hızlandırmasında etkili olduğu yadsınamaz bir gerçektir (Arıkan, 2005, s. 62).

Avustralya basınında Saltanatın kaldırılmasına ilişkin ilk haberlerin 2 Kasım 1922 tarihinde yer almaya başladığı görülmektedir. Önde gelen basın organlarından *The Express and Telegraph* (2 Kasım 1922, s. 1) ve *Morning Bulletin* (3 Kasım 1922, s. 9) başta olmak üzere neredeyse tüm basın organları, Mustafa Kemal Paşa'nın *Le Petit Parisien* adlı Fransız gazetesine Bursa'da verdiği röportajı, Onun "... barış koşullarında Türkiye'nin tam bağımsızlığı için Marmara ve İstanbul'un güvenliğinin sağlanması ve Saltanatın kaldırılmasının şart olduğu" şeklindeki sözlerini öne çıkararak, yorumsuz bir şekilde aktarmıştır (The Age, 3 Kasım 1922, s. 9; Daily Telegraph, 3 Kasım 1922, s. 5; Hobart, 3 Kasım 1922, s. 5; *Kalgoorlie Miner*, 3 Kasım 1922, s. 5). *The Argus* da aynı mülakata gönderme yaparak, Lozan görüşmeleriyle ilişkili olarak Mustafa Kemal Paşa'nın tam bağımsızlık konusunda ısrarcı olduğu, tam bağımsızlığın kapitülasyonların kaldırılması, Marmara ve İstanbul'un güvenliğinin sağlanması ve Saltanatın kaldırılmasına bağlı olduğu ve İtilaf güçlerinin Türklere karşı tek cephe oluşturulmasını sağlamak amacıyla (Documents on British Foreign Policy, 1972, s. 309) Lord Curzon'un ısrarı ile Paris'te toplandıklarından konferansın bir hafta gecikme ile başlaması nedeniyle Lord Curzon'un ve Lloyd George hükümetinin izlediği siyasetin de güven vermediği yönündeki görüşleri üzerinde durmuştur (3 Kasım 1922, s. 11).

Saltanat 1 Kasım 1922'de Meclis'in 308 sayılı karara ile kaldırılmış olmasına rağmen basının bu gelişmeyi dört gün geriden takip ettiği görülmektedir. Nitekim Saltanatın kaldırıldığı ilk olarak *The Daily News*'e 4 Kasım'da yansımıştır. "An End to the Sultanate" (Saltanata Son) başlığı altında Saltanatın kaldırılması ile Osmanlı'nın son buluşunun ülkede 101 tane top atışı ile kutlandığı belirtilmektedir (4 Kasım 1922, s. 1). *The Albany Advertiser* ise, Saltanatın kaldırıldığını ancak halifeliğin korunduğunun altını çizmiştir (7 Kasım 1922, s. 3). Yine *The Age* de "Turkey Abolishes Sultan" (Türkiye Saltanatı kaldırıyor) başlığı altında TBMM'nin aldığı bir kararla saltanata kaldırıldığı ve böylece tahtın yerini kanunların alacağı belirtilmektedir. Müslüman dünyaya ait bütün sorumluluğu halifenin üstlendiği ancak bu yetkilerin sadece dini olduğu vurgulanmaktadır. Kanunlarla Mustafa Kemal önderliğindeki ulusalcıların yeni kanunlarla ülke idaresini tamamen ele aldıkları ve Kazım Karabekir Paşa'nın da Padişahın tüm yetkilerini devretmesi için İstanbul'a bir nota gönderdiği de kaydedilmektedir (7 Kasım 1922, s. 2).

Northern Times da "Turkish Sultan is Overthrown" (Türk Sultan Devrildi) başlığı altında TBMM'nin bütün yetkileri kendisinde topladığı vurgulanarak, TBMM'nin 16 Mart 1920 tarihinden itibaren İstanbul hükümeti tarafından yapılan bütün anlaşma ve uzlaşmaların geçersiz sayıldığını ilan ettiğini belirtmiştir (6 Kasım 1922, s. 3). *Murchhison Times* ise Mustafa Kemal'in niyetinin Yunanlıları yendikten hemen sonra İtilaf devletleri ile birlik olan Sultanın yetkilerini almak olduğu ve sadece Sultanın dini yetkilerinin halifeye aktarılacağı, halifenin de belirli sürelerle Meclis tarafından seçileceği belirtilmiştir (5 Kasım, s. 5). *The Syney Morning Herald* da 16 Mart tarihinden itibaren yapılan antlaşmaların geçersiz sayıldığını ve TBMM'nin yetkileri kendi üzerinde topladığını vurgulamaktadır (6 Kasım 1922, s. 7).

West Australian’da ise 1808 tarihli Sened-ı İttifak’tan başlayarak, 1876 Anayasası’nın II. Meşrutiyet döneminde 1909’da tekrar yürürlüğe girmesine kadar olan dönem özetlenmiştir. Makaleye göre, monarjik bir yönetim anlayışına sahip olan Osmanlı İmparatorluğu’nda hükümdar egemenliğinin sınırlandırılmasının, başka bir deyişle halk ile paylaşılmasının, Dünyanın ilk büyük yazılı anayasası olan Amerikan Anayasası’nın 1787’de, Fransa’nın ilk yazılı anayasasının 1791’de yürürlüğe girdiği düşünüldüğünde; Batı’ya kıyasla oldukça geç ortaya çıktığı ifade edilmektedir.

Bu süreç her ne kadar uygulanmamış olsa da 1808 tarihli Sened-i İttifak (1808) ile başlatılmaktadır. Bunu 1839 tarihli Tanzimat Fermanı ile 1856 tarihli Islahat Fermanı takip etmektedir. 1876 yılına gelindiğinde de Kanuni Esasi adı ile kabul ve ilan edilen ilk Osmanlı anayasası ortaya konmuştur. Osmanlı İmparatorluğu’nun ilk anayasası olan 1876 Kanun-ı Esasi’si ile meşruti monarşi düzenine geçildiği halde padişahın yetkileri son derece geniş olduğu, her ne kadar seçim ile halkın yönetime katılımını sağlamış olsa da milli hakimiyet prensibinden oldukça uzak olduğu şeklinde yorumlanmıştır.

Gazeteye göre, II. Meşrutiyet Dönemi’nde ise 8 Ağustos 1909 tarihli yasa ile 1876 Anayasası’nda yapılan değişikliklerle devletin monarşik yapısı korunmasına rağmen, padişahın yetkileri gerçek manada sınırlandırılmış ve parlamentonun yetkileri genişletilmiş, ancak gerekli ivme sağlanamamıştır. Bunun nedeni Osmanlı’nın ait olduğu Doğu kültürüdür. Türklerin genlerine işlenmiş olan tebaa anlayışı nedeniyle milli egemenlik esaslı demokrasiye geçemedikleri ifade edilmiştir. Makaledeki ifadelerden Ankara Hükümeti’nin milli iradeyi hakim kılması da bu tarihi gelişim göz önünde bulundurularak pek de mümkün görülmediği anlaşılmaktadır. Mustafa Kemal Paşa hayal kurmaktadır ve bu hayalin gerçekleşmesini dilemek dışında yapabileceği bir şey yoktur (7 Kasım 1922, s. 6).

The Advertiser’da ise “The Crisis In Turkey” (Türkiye’de Kriz) başlığı altında Türkiye’nin ilerlemesi düşüncesinin hayalden öteye gidemeyeceği, Saltanatın kaldırılmasını da Sultanın yetkilerinin kısıtlanması konusundaki Türkiye’nin uzun ve problemlili tarihinin yeni bir etabı olarak yorumlamıştır.

Mithat Paşa’nın atılımından 45 sene sonra, çok benzer bir amaçla Mustafa Kemal Paşa yola çıkmıştır. Hedefi İmparatorluk yetkilerini Ulusal Meclis’e aktarmaktır. Bu yeni bir atılım olmakla birlikte hemen herkesin dimağında Genç Türklerin 1908’deki teşebbüsleri canlanmaktadır. Yazar kısaca 1908-1918 tarihlerini kapsayan II Meşrutiyet dönemini özetledikten sonra, bu dönemde padişahın yetkileri gerçek manada sınırlandırılmış ve parlamentonun yetkileri genişletilmiş olmasına rağmen Türkiye’nin Büyük Harp (Birinci Dünya Savaşı)’e girerken anayasayı işletemediğinden anayasalcılığın da geleceğini koruyamadığı yorumunu yapmıştır.

Her ne kadar bu düşünceleri kabul etmek mümkün değilse de, “Askeri diktatör” olarak tanımladıkları Mustafa Kemal Paşa’nın askeri gücünü kullanarak Türkiye’ye milli egemenliği tesis etme açısından yeni bir başlangıç yaptığı ifade edilmektedir. O bir yandan 1920’den itibaren İstanbul hükümetinin yaptığı anlaşmaları, kurduğu ilişkileri reddederken; diğer yandan Ulusal Meclis ile birlikte yeni rejimin temellerini atmıştır. O, özellikle 1939’da Abdülmecid’in Batılılaşma açısından önemli girişimlerini bir noktada devam ettirerek, devletin

anayasallaşmasına gayret etmiştir. Yazara göre Mustafa Kemal Paşa, Türkiye'nin bu yeni deneyiminin başarılı olmasını umarken, Batılıların da bu atılıma sempati ile yaklaşmasını beklemektedir(The Advertiser, 7 Kasım 1922, EK I).

The Newcastle Sun ve Daily Standard ise 1918-1922 yılları arasında Müttefik İşgal Orduları Başkumandanı İngiliz Generali Charles Harington'u TBMM'nin Saltanatı kaldırma kararının hemen akabinde Padişah Vahdettin'in ziyaret ettiğini, Sultan Vahdettin'in hala "halife" sıfatıyla bütün İslam aleminin başı olduğunu ifade ederek, bu karardan memnun olmadığını belirtmektedir(The Newcastle Sun, 8 Kasım 1922, s. 8; Daily Standard, 8 Kasım 1922, s. 5). Ayrıca Saltanatın kaldırılmasına ilişkin TBMM'de görüşmelerin bir hayli tartışmalı geçtiği, hatta saltanatın kaldırılmasına karşı olan milletvekillerinin salona dahi girmedikleri, önemli bir kısım milletvekilinin ise bu görüşmenin Lozan antlaşması imzalandıktan sonra gerçekleştirilmesini istediği belirtilmektedir. Basın tarafından da Saltanatın kaldırılması, Osmanlı köklerinden kurtulma operasyonu olarak, içte ve dışta bu kadar tepki yaratmışken kalıcı olamayacağı yorumu yapılmıştır (Daily News, 20 Kasım 1922, s. 1; *The Advertiser*, 20 Kasım 1922, s. 1).

Daily Telegraph'da da 10 Kasım 1922 tarihinde yayınlanan "Turkey May Be Rid of Useless Sultan" (Türkiye belki yararsız sultandan kurtulabilir) başlıklı değerlendirme yazısında TBMM'de görüşmelerin bir hayli tartışmalı geçtiği, hatta saltanatın kaldırılmasına karşı olan milletvekillerinin salona dahi girmedikleri, önemli bir kısım milletvekilinin ise bu görüşmenin Lozan antlaşması imzalandıktan sonra gerçekleştirilmesini istediği ifade edilmektedir. Ancak Lozan'a gönderilen Rıza Nur'un beyanatlarına dikkat çekilerek Mustafa Kemal'in Osmanlı köklerinden tamamen kurtulmak istediği yorumu yapılmıştır. Mustafa Kemal'in konuşmasına da yer verilen yazıda Mustafa Kemal'in hilafetin devam ettiği ve yeni devlette TBMM üzerinde hiçbir güç olmayacağını vurguladığı ifade edilmiştir (10 Kasım 1922, s. 3).

Dawn Gazette'de "Violent Scenes in Ankara Assembly" (Ankara Meclisinde zorlu görüşme) başlıklı haberinde de yine TBMM'de Saltanatın kaldırılması konusunda ciddi tepkiler olduğu ve milletvekillerinin pek çoğunun görüşmeye dahi katılmadığı belirtilerek Lozan Antlaşması imzalanmadan önce Saltanatın kaldırılmasının bütün İslam alemini üzeceği ve bu kararın bütün dünyayı anarşi içerisine sokacağı yönündeki Ahmet Tevfik Paşa²'nin görüşlerine yer verilmiştir (11 Kasım 1922, s.1).

Görülebileceği gibi, basın Saltanatın kaldırılması Lozan ile ilişkilendirilerek, Mustafa Kemal Paşa'nın tam bağımsızlık için Saltanatın kaldırılmasını ön koşul olarak gördüğünün altını çizmiş, Mustafa Kemal Paşa önderliğindeki yeni Türk idaresinin Osmanlı köklerini ülkeden temizleme operasyonu olarak değerlendirilmiştir. Ancak kimi yayın organları tarafından Osmanlı idaresinin altı yüz yıllık geçmişi ve Anadolu halkının yönetime bağlılığına dikkat çekilerek, Türkiye'de TBMM'nde bile saltanatın kaldırılmasına çok ciddi tepkiler meydana geldiği, dolayısıyla eski yönetimin kısa bir süre sonra idareyi tekrar ele geçirebileceği yönünde yorumlar yapılmıştır. Diğer taraftan azınlıkta kalan bir kısım yayın organının ise TBMM'nin başarılı olacağı ve Osmanlı'nın tamamen sona erdiği kanaatinde olduğu görülmektedir. Ayrıca açıkça ifade edilmese de Saltanatın kaldırılmasına tepki duyulduğu da anlaşılmaktadır.

²Ahmet Tevfik Paşa (1845 - 1936), II. Abdülhamit ve devamla V. Mehmet Reşat saltanatında, 13 Nisan 1909 - 5 Mayıs 1909 tarihleri arasında, VI. Mehmet Vahdettin saltanatında ve İstanbul'un işgal altında bulunduğu dönemde 11 Kasım 1918 - 3 Mart 1919 ve 21 Ekim 1920 - 4 Kasım 1922 tarihleri arasında, üç dönemde (esasen beş dönem) toplam iki yıl dört ay yirmi dokuz gün sadrazamlık yapmış Osmanlı devlet adamıdır. Aynı zamanda son Osmanlı sadrazamıdır. 1 Kasım 1922'de saltanatın kaldırılmasından sonra, 4 Kasım 1922 tarihinde istifa etmiştir.

Cumhuriyet'in İlanı (29 Ekim 1923)

23 Nisan 1920 tarihinde TBMM'nin açılması ile her ne kadar yeni Türk devletinin adı açıkça ifade edilmemiş, devlet başkanı seçilmemiş olsa da yönetim şekli cumhuriyetti. Bununla birlikte Mustafa Kemal Paşa, Milli Mücadele'nin ilk günlerinden itibaren hükümet şeklinin Cumhuriyet olmasını arzulamışsa da zamansız rejim tartışması içine girilmesini önlemek ve milli güçleri zayıflatmamak amacıyla cumhuriyet kelimesini kullanmaktan kaçınmıştır. 13 Ekim 1923 tarihinde Ankara'nın başkent olması, Cumhuriyetin ilanı yolunda atılan önemli bir adım olmuştur. Ayrıca monarşinin yıkılması anlamına gelen Saltanatın kaldırılması (1 Kasım 1922) ile rejimin belirsizliğinden ve devlet başkanının bulunamayışından kaynaklanan yeni sorunların doğurmuştur. Diğer taraftan ise, savaş yılları boyunca görev yapan mevcut hükümet sisteminin zafer sonrasında işlemez hale gelmesi ile ortaya çıkan kabine bunalımı, Mustafa Kemal Paşa'ya halk egemenliğinin ve demokrasinin sembolü olan Cumhuriyeti ilan etmek için uygun zemini yaratmış, 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet resmen kurulmuştur.

Daily Telegraph'da 29 Ekim 1923 tarihinde TBMM'nin kararı ile Cumhuriyetin ilan edildiği ve oybirliği ile Kemal Paşa'nın da Cumhurbaşkanı seçildiği kaydedilmektedir (Daily Telegraph, 31 Ekim 1923, s. 4; EK II). Warwick Daily News'da da yeni Türk devletinin dilinin Türkçe, dininin İslam olduğu, Cumhurbaşkanı'nın dört yılda bir seçileceği de ifade edilmektedir (30 Ekim 1923, s. 4). Armidale Express and New England General Advertiser, Mercury, Mirror, Murchison Times, Narracoorte Herald'da ise, TBMM tarafından Mustafa Kemal Paşa'nın fikir birliği ile Cumhurbaşkanı seçildiği vurgulanmaktadır (30 Ekim 1923, s. 1). Telegraph'ta göre ise, Jön Türkler de böyle bir demokratikleşme girişiminde bulunmuştur. Her ne kadar meşruti idarenin kurulmasını sağladılarsa da İttihat ve Terakki'nin başında yer alan Enver, Talat ve Cemal Paşaların izlediği siyaset hatırlatılarak, kısa sürede bu girişimlerinin çok katı bir diktatörlüğe dönüşmüştür. Açıkça ifade edilmese de, Mustafa Kemal'in kurduğu Cumhuriyetin de kısa sürede diktatörlüğe dönüşebileceği ima edilmektedir (2 Kasım 1923, s. 1).

Saltanatın kaldırılmasına geniş sütunlarda yer verilirken, bir-iki yayın organı hariç, Cumhuriyetin ilanının yorumsuz küçük haberler şeklinde geçirilmiş, hatta kimi gazetelerde hiç yer verilmemiş olduğu dikkat çekmektedir.

Halifeliğin Kaldırılması (3 Mart 1924)

3 Mart 1924 tarihinde TBMM tarafından Şer'iyye ve Efka ve Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Başkanlıklarının kaldırılması, Tevhid-i Tedrisat-Öğretim Birleştirilmesi, Halifeliğin Kaldırılması ve Osmanlı Hanedanı'nın Türkiye Cumhuriyeti toprakları dışına çıkarılmasına karar verilmiştir. Avustralya basınında ise, aynı gün yürürlüğe giren üç yasadaki Şer'iyye ve Efka ve Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Başkanlıklarının kaldırılmasına hiç değinilmediği, Halifeliğin kaldırılmasına ise geniş yer verildiği görülmektedir.

The News "Family Must Leave in Ten Days" (Aile 10 Gün İçinde Ayrılmak Zorunda)" başlıklı yazıda Halife Vahdettin'in 17 Kasım 1922'de ülkeden ayrılması üzerine Meclis tarafından 19 Kasım 1922'de Abdülmecid Efendi'nin halife seçildiği, ancak 3 Mart 1924 tarihinde hilafetin kaldırıldığı belirtilmektedir. Kanun gereği Abdülmecid Efendi'nin ülkeden ayrılmak için on gün süresi varken, 3 Mart gecesi 11 kişilik ailesiyle Türkiye'yi terk etmek zorunda bırakıldığı hatta trenle sınırdan geçişlerinin Türk yetkilileri tarafından denetlendiği ifade edilerek, Türk

Hükümeti eleştirilmiştir. Ayrıca İsviçre'ye giden Abdülmecid Efendi'nin 11 Mart 1924 günü yayınladığı bildiri ile Türkiye hükûmetinin kararını reddettiğini duyurduğu, bunun Türkiye için büyük bir problem olabileceği yorumu yapılmıştır (3 Mart 1924, s. 1).

Daily Mail de öncelikle Hindistan'da Ali kardeşlerin liderliğindeki radikal Müslümanların Türkiye'de gerçekleşen her gelişmeyi dikkatle takip ettikleri ve Türkiye'deki değişimle birlikte İngiliz hükûmetine karşı tepkilerini arttırdıkları ifade edilmektedir. Ayrıca Abdülmecid Efendi'nin halifelik makamını bırakmak zorunla kalmasıyla Hicaz Kralı Hüseyin'in Filistin, Ürdün ve Irak'taki destekçileriyle Müslüman aleminin halifesi olmak istediğine de dikkat çekilen yazıda politik sebeplerle bunun imkansız olduğu yorumu yapılmıştır.

Diğer taraftan Türkiye'de de bazı kesimlerin Dünya çapında 180.000.000 Müslümanın lideri pozisyonunda olan Halifeye eski gücünü gere verme isteğinde olduğu ancak Halifenin ne yaşının ne de sağlığının buna elverişli olmadığı belirtilmektedir. Abdülmecid Efendi'nin küçük oğlunun ise, eski haremının küçük bir bölümü ile İsviçre'de yaşadığı, Afganistan'dan kendisine halifelik teklif edildiği ancak yine politik nedenlerle bunun mümkün olamayacağı belirtilmiştir.

Makalede ayrıca Halife II. Abdülmecit ve diğer hanedan üyelerine yapılan muamele de eleştirilmiş, Müslüman ülkelerin de altı yüz yıllık geçmişi olan Osmanlı'nın ve bu devletin kurucu ailesinin ülkeden kovulmasına tepki duyduğunun altı çizilmiştir. Ayrıca Mustafa Kemal Paşa'nın eğitim sistemini de tamamen değiştirerek Osmanlı'nın ve de dinin etkisinden tamamen kurtulmak istediği ve Onun yeni toplum oluşturma çabalarında büyük ölçüde Avrupa gelenek ve göreneklerini temel aldığı yorumu getirilmiştir(10 Mart 1924, s. 6, EK III).

Northern Times, Pilbarra Gazette, Pilbarra Goldfield ve Queensland Times gazetelerinde 3 Mart'ta çıkarılan yasayla halifeliğin kaldırıldığı belirtilmektedir (3 Mart 1924, s. 1). Sydney Morning Herald da bunun Mustafa Kemal Paşa'nın programında yeni olmadığı, daha çok saltanatın kaldırılmasının kaçınılmaz bir sonucu olduğuna değinilmektedir. Sultan Selim'in Mısır'ı alması ile halifeliğin Osmanlı'ya geçtiği ve bu tarihten sonra Osmanlıların İslam'ın politik ve dinsel gücünü kullandığı ancak halifeliğin kaldırılması ile Müslüman aleminde Osmanlı Türklerinin üstünlüğünün sona erdiği ifade edilmektedir. Yazıda Kemal Paşa ve takipçileri ise oldukça radikal bir tavırla Sovyet Rusya'da olduğu gibi devletin kendisinin dinsiz, ancak tüm dini inançlara saygılı bir yapı kazanmasını istediği vurgulanmaktadır. Her ne kadar ülkeden İslam'ın güçlü etkisinin çıkarılması konusunda tereddütler olsa da Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşlarının bu konuda oldukça kararlı olduğu yorumu getirilmiştir (3 Mart 1924, s. 1).

Benzer şekilde Newcastle Sun'ın "The Caliph Out Of Turkey" (Halife Türkiyeden Çıkarıldı) (6 Mart 1924, s. 1); Northern Territory Times and Gazette'nin "Turk Caliph is Cast out" (Türk Halife Kovuldu) başlıklı haberlerinde (3 Mart 1924, s. 1); ve Sydney Morning Herald'ın "Muslim Caliph Must Go" (İslam Halifesi Gitmeli) başlıklı değerlendirme yazısında (3 Mart 1924, s. 1) halifeliğin kaldırılması ile Osmanlı tahtı ile direkt bağı olan Abdülmecid'in ülkeden çıkarılmasının yeni Türk yönetiminin Osmanlı'ya ait olan izleri ülkeden tamamen silmek amacı taşıdığı yorumu yapılmıştır.

The Argus'da halifeliğin kaldırılması ile Osmanlı tahtı ile direkt bağı olan Abdülmecit'in ülkeden çıkarılmasının yeni Türk yönetiminin Osmanlı'ya ait olan izleri ülkeden tamamen silmek amacı taşıdığı yorumunun yanı sıra, Genç Türklerin siyasi gücü ele geçirdikleri 1908'den bu yana Türkiye'deki birbiriyle doğrudan bağlantılı yenilikçi hareket zinciri olarak da tanımlanmıştır. Ayrıca makaleye göre, Saltanatın kaldırılmasından sonra Hilafetin de kaldırılması Ankara'dan beklenen bir hareket olmuştur. Ancak bu kararın İngiltere tarafından Hindistan'daki radikal İslam hareketini tetikleyebileceği için korkuyla karşılandığı da ifade edilmektedir.

Basın Türkiye'de de halifeliğin kaldırılmasına karşı tepki duyan bir kesimin varlığına da dikkat çekilmektedir. *The News*'de "Sultan's Harem Goes On Hunger Strike" (Sultan'ın Haremi Açlık Grevinde) başlıklı yazıda çıkarılan kanuna tepki olarak Sultanın haremının dört gündür açlık grevinde olduğu, buna rağmen mecliste geçen bir hayli tartışmalı görüşme sonrasında halifeliğin kaldırıldığı haberi yer almaktadır (8 Mart 1924, s.1).

Zeehan and Dundas Herald'a göre halifeliğin kaldırılması hem Hindistan'da hem de diğer Müslüman ülkelerde büyük bir tepkiye sebep olacaktır. Çünkü Halife, Arabistan, Mısır, Kuzey Afrika Hindistan(yaklaşık 100.000.000 Müslüman), Filipinler ve hatta Çin'de 30.000.000 Müslüman yaşadığı ifade edilerek, yaklaşık 250.000.000 inanan kişinin başı olduğu vurgulanmıştır. Türkiye laik yönetim anlayışını benimseyen ilk doğulu devlet olduğu için önemlidir, ancak doğulu milletler monarşi dışında hiçbir sisteme alışık değildir (3 Mart 1924, s. 1).

Benzer şekilde Western Avustralian'a göre, halifeliğin kaldırılması hem Hindistan'da hem de diğer Müslüman ülkelerde büyük bir tepkiye sebep olacaktır. Çünkü Sultan 250.000.000 inanan kişinin başıdır. Türkiye laik yönetim anlayışını benimseyen ilk doğulu devlet olduğu için önemlidir, ancak doğulu milletler monarşi dışında hiçbir sisteme alışık değildir. Ayrıca İngiliz gazetelerinin yorumuna da yer verilen yazıda, İngiliz basınının "*..bu kanun ile Mustafa Kemal böylece ülkesindeki İslami hareketi tamamen ortadan kaldırmayı hedefliyor*" şeklindeki yorumlarına da yer verilmiştir.

Yine 3 Mart 1924 tarihinde kabul edilen eğitim-öğretimin birleştirilmesine ise basının genel olarak tepki duyduğu görülmektedir. *Warwick Daily News*'de Mustafa Kemal'in eğitim kurumlarından da dinin etkisini ortadan kaldırmak istediği ve bu kapsama yabancı okulların da dahil edildiği belirtilmektedir. İngiltere'nin Türkiye'de pek çok okul sahibi olduğu belirtilerek yabancı okullara karşı yeni yönetimin tavrından endişe edilmektedir (3 Mart 1924, s. 1). *Avustralian Dailly Herald*'da Kemal Paşa'nın Türkiye'nin imajını değiştirmekte kararlı olduğu, eğitim kurumlarında da dinin etkisini ortadan kaldırarak milli bir eğitim programı izleyeceği çoğunluğu dini eğitim veren yabancı okulların da bu kanun kapsamına girdiği kaydedilmektedir (3 Mart 1924, s.1).

Avustralya basını Türkiye'deki gelişmeleri bir gün sonra kendi kamuoylarına paylaşıırken, halifeliğin kaldırılmasını ayrı bir önem vermiş ve 3 Mart'ta yani kanun çıkar çıkmaz kamuoyuyla paylaşmıştır. Basında genel olarak halifeliğin kaldırılmasının Mustafa Kemal Paşa'nın Osmanlı köklerinden ve anlayışından tamamen kurtulmak istediğinin bir sonucu olduğu, Gazi'nin yeni devlete laik bir yapı kazandırma konusunda oldukça kararlı olduğu ifade

edilmektedir. Ancak basında Türkiye'nin sosyo-kültürel yapısı nedeniyle bunun gerçekleştirilemeyeceği düşüncesi hakimdir. Ayrıca Türkiye'de Halife II. Abdülmecit ve diğer hanedan üyelerine yapılan muamele eleştirilmekte, birçok Müslüman kral ve prensin kendilerini halife olarak görmesinin de Müslüman toplumun dağılmasına ve parçalanmasına sebep olabileceği düşünülmektedir.

Sonuç

Avustralya basınının milli egemenliğe dayalı yeni Türk devletinin ortaya çıkışına gösterdiği ilgi bir hayli seçici olmuştur. TBMM'nin açılışı, 1921 Teşkilat-ı Esasiye kanununun ilanı basın tarafından görülmemiştir. Bunun muhtemel nedeni bu dönemde İstiklal Harbi'nin devam ediyor olması ve basının Ankara Hükümeti'nin başlattığı bu mücadelenin başarılı olacağına pek de inanmamış olmasıdır. Ayrıca bu dönemde son derece ayrıntılı şekilde Türk İstiklal Harbi'nin cephe cephe, gün gün basına yansımış olması bu savımızı destekler niteliktedir. Bununla birlikte, 29 Ekim 1923 tarihinde Cumhuriyetin ilanının da yorumsuz haberlerle geçirilmiş olduğu görülmektedir. Yine bu da Türkiye Cumhuriyeti'nin doğruluğu ve kalıcılığına oldukça şüphesiz yaklaştıklarının bir göstergesidir.

Diğer taraftan demokrasi, laikleşme ve çağdaşlaşma açısından daha önemli gördükleri saltanatın ve hilafetin kaldırılması konularıyla yoğun bir şekilde ilgilendikleri görülmektedir. Bu durum basının kendi ülke menfaatleriyle doğrudan veya dolaylı ilgili meselelere pragmatik şekilde yaklaştığı şeklinde de yorumlanabilir.

Saltanatın kaldırılmasının basın tarafından Lozan ile ilişkilendirilmiş olduğu görülmektedir. Lozan Barış Konferansı'na İstanbul Hükümetinin de davet edilmiş olması nedeniyle, Ankara Hükümetinin iki başlılığı ortadan kaldırdığı şeklinde yorumlanmıştır. Bununla birlikte Mustafa Kemal Paşa'nın tam bağımsızlık için Saltanatın kaldırılmasını ön koşul olarak gördüğünün altı çizilmiştir. Barış görüşmelerinin devam etmekte olduğu bu dönemde Mustafa Kemal Paşa'nın daimi olarak ulusal egemenlik üzerinde şiddetle durduğu da basın tarafından sıkça ifade edilmiştir. Saltanatın kaldırılmasını Mustafa Kemal Paşa'nın Osmanlı köklerini ülkeden temizleme operasyonu olarak da değerlendiren yorumlar bir hayli fazladır. Ayrıca hem Osmanlı idaresine Anadolu halkının bağlılığına dikkat çekilerek, hem de TBMM'nde bile saltanatın kaldırılmasına çok ciddi tepkiler meydana geldiği ifade edilerek Saltanat düzenine geri dönülebileceği ima edilmiştir. TBMM'nin başarılı olacağı ve Osmanlı'nın tamamen sona erdiği düşüncesine sahip yayın organı ise son derece azdır.

Avustralya basınının Halifeliğin kaldırılmasını ayrı bir önem vermiş olduğu görülmektedir. Birleşik Krallığın dominyonu olan Avustralya, konuya İngiliz bakış açısıyla yaklaşmıştır. Nitekim Avustralya basınının sıklıkla İngiliz basınından alıntı yaptığı, hatta haberlerin bire bir benzerlik gösterdiğini söylemek mümkündür. Bu nedenle Halifeliğin kaldırılması ile ilgili üzerinde en çok durulan konu Hindistan'da bu gelişmenin nasıl etki edeceği, Hilafet makamını kimin elde edeceği konusunda Arap coğrafyasında yarattığı ve yaratacağı sorunlar olmuştur. Yine Mustafa Kemal Paşa'nın Osmanlı'nın izlerini tamamen silerek, laik, demokratik bir devlet kurma konusunda kararlı olduğu ifade edilmektedir. Basında Hilafetin kaldırılmasının kalıcı olmayacağı görüşü hakimdir.

Kaynakça**Kitap ve Makaleler**

- Arıkan, Z. (2005). *Lozan görüşmeleri ve Türkiye Büyük Millet Meclisi: 80. yılında 2003 penceresinden Lozan sempozyum bildirimleri*, Ankara: AKDITYK ATAM.
- Armaoğlu, F. (1975). *Siyasi tarih 1789-1960*, Ankara: AÜ SBF.
- Atatürk, M. K. (2007). *Nutuk 1919-1927*, Haz. Zeynep Korkmaz, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Bean, E. (1941). *The Story of Anzac: the first phase, First World War Official Histories*, London.
- Bulut, M. (Aralık 2019). Türk anayasal gelişme tarihinde egemenlik kavramının geçirdiği dönüşümün ana hatları, *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, 14, 67-136.
- Medlicott, W. N., Douglas, D., Lambert, M. E. (1972). *Greece and Turkey: Documents on British foreign policy (C. XVIII.)*. London.
- Müderisoğlu, A. (1981) *Kurtuluş Savaşı'nın mali kaynakları*, Ankara.
- Sarıkoçuncu, A., Sarıkoçuncu Değerli, E. (Mart 2010). Avustralya basınında Çanakkale muharebeleri. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi Çanakkale Özel Sayısı*, 73, 39-62.
- Smith, L. (1980). *The aboriginal population of Australia*, Canberra: Australian National University.

GAZETELER

- Armidale Express and New England General Advertiser, 30 Ekim 1923:1
- Avustralian Dailly Herald, 3 Mart 1924:1
- Daily Mail, 10 Mart 1924:6.
- Daily News, 20 Kasım 1922:1
- Daily Standard, 8 Kasım 1922:5
- Daily Telegraph 10 Kasım 1922:3; 3 Kasım 1922:5; 31 Ekim 1923.
- Dawn Gazzette, 11 Kasım 1922:1
- Express, 8 Kasım 1922:1
- Hobart, 3 Kasım 1922:5
- Kalgoorlie Miner, 3 Kasım 1922:5
- Mercury, 30 Ekim 1923:1
- Mirror, 30 Ekim 1923:1

Morning Bulletin, 3 Kasım 1922:9; 9 Kasım 1922:9
Murchhison Times, 30 Ekim 1923:1; 5 Kasım:5
Narracoorte Herald, 30 Ekim 1923:1
Newcastle Sun, 6 Mart 1924:1
Northern Territory Times and Gazette, 3 Mart 1924:1
Northern Times, 3 Mart 1924:1; 6 Kasım 1922:3
Pilbarra Gazette, 3 Mart 1924:1
Pilbarra Goldfield ve Queendland Times,3 Mart 1924:1
Sydney Morning Herald, 3 Mart 1924:1; 3 Mart 1924:1
Telegraph, 2 Kasım 1923:1
The Advertiser, 7 Kasım1922:8, 20 Kasım 1922:1
The Age, 3 Kasım 1922:9, 7 Kasım 1922:2
The Albany Advertiser, 7 Kasım 1922:3
The Argus 3 Kasım 1922:11, 3 Mart 1924:1
The Bundaberg Mail, 9 Kasım 1922:1
The Daily News, 4 Kasım 1922:1
The Daily Telegraph, 9 Kasım 1922:1
The Express and Telegraph, 2 Kasım 1922:1
The Newcastle Sun, 8 Kasım 1922:8
The News, 3 Mart 1924:1; 8 Mart 1924:1
The Sun, 7 Kasım 1922:1
The Syney Morning Herald, 6 Kasım 1922:7
Warwick Daily News, 30 Ekim 1923:4
Western Avustralian, 3 Mart 1924:1
Zeehan and Dundas Herald, 3 Mart 1924:1

EKLER

EK I-1

Advertiser (Adelaide, SA : 1889 - 1931), Tuesday 7 November 1922, page 8

THE CRISIS IN TURKEY.

The dream of a progressive Turkey has so often seemed on the verge of realisation, only for hope to be disappointed, that it is premature to say that with the abolition of the temporal power of the Sultanate a new chapter has been opened in her long and troubled history. Forty-five years have elapsed since Midhat Pasha had in view much the same goal as that for which Kemal Pasha is striving now. But the Constitution which would have transferred the Imperial prerogatives to a National Assembly was only granted to be almost immediately withdrawn, and everyone remembers what came of its attempted revival by the Young Turks in 1908. For all practical purposes it became a dead letter, and the camarilla who plunged Turkey into the Great War made no pretence of consulting the popular will. It may be so again, for experience has shown that while the Caliph is seated at Constantinople to receive the homage of the faithful in all lands it is not easy to divest him of secular authority. Midhat Pasha believed he had done this when he promulgated a Constitution under which the Sultan would be reduced to a cipher, acting with the advice of Ministers responsible to Parliament, and having as private secretaries only those responsible to the Government. Abdul Hamid promised to be a pattern among constitutional sovereigns, but the Parliament he convened did not last two sessions. In the midst of the war with Russia it was dissolved, and the Sultan, who pleaded that the crisis justified his action, never redeemed his promise, till it was too late to save his throne, to summon a new Legislature.

In Midhat Pasha's day the cause of reform had only his transcendent statesmanship and European reputation to sustain it, and Kemal Pasha may feel that as a military dictator he is in a

EK I- Advertiser (Adelaide, SA : 1889 - 1931), Tuesday 7 November 1922, page 8 (2) 2

that as a military dictator he is in a much better position for giving Turkey another start on the road to regeneration. Hitherto the impulse to change has come from without, the driving power being the desire to modify European opinion, outraged by the inhuman treatment of the Christian subjects in revolt. It was so in 1839 when the first reform scheme was promulgated by Abdul Medjid, and it was so in subsequent attempts at Westernisation. In the same way Kemal Pasha may be trifling with the Powers, the new Constitution being a camouflage to tide Turkey over the present crisis. On the other hand, the repudiation of all treaties, contracts, and conventions negotiated in Constantinople since 1920 is a serious step unless the intention is to look to the people's will alone for support to the new regime. It might seem that the regeneration of Turkey is a big enough task to demand freedom from such external embarrassments as Kemal Pasha appears to be courting by his attitude to the Powers, particularly France, whose language, to her profound disgust, she has found excluded from the Christian and Jewish schools in pursuance of the old Turkish nationalist spirit. Hitherto Turkey has survived not by flouting the Powers, but by truckling to one after another. Now it was Great Britain that interfered to deprive Russia of the complete victory that seemed within her grasp when her armies came in sight of the cross of St. Sophia; afterwards it was Germany whose Emperor went out of his way to proclaim his personal friendliness towards the Sultan, and was rewarded with his alliance in the Great War; and since that struggle France, in the hope of succeeding Germany, has withheld from Turkey no assistance that could enable her to conquer Greece. Even if her protest should avail to remove the interdict on the teaching of her language in the schools, France may be reminded of the possibility that in the

EK I-3

Advertiser (Adelaide, SA : 1889 - 1931), Tuesday 7 November 1922, page 8 (3)

in the schools, France may be reminded of the possibility that in believing, and acting on the belief, that the war has changed nothing in Turkey, she has blundered. So far from being a pliant instrument of France or any other Power, Kemal Pasha may intend his present coup d'etat as the beginning of a new era in which the aim will be to stand well with all the Powers instead of playing off one against another. But if this be the object of the suggested appointment of Abdul Mejid as the new Caliph, nothing but good can come of it, for he is too well known by his democratic sympathies to be suspected of any design for the recovery of the autocracy. He knows that the destinies of the world are just now, and for a long time to come are likely to be, in the hands of Powers who, whatever their disagreements between themselves, will not band themselves together against the principles of political freedom. Kemal Pasha, too, will be aware that if he can rid the country, according to his promise, of the venal officials and truculent pashas whose exactions are as impoverishing as a great war, and whose intrigues with foreign emissaries have worked incalculable evil in the past, he will have no interference, but—what would be a new experience for Turkey—much sympathy from the outside world to expect.

EK II

Daily Telegraph (Launceston, Tas. : 1883 - 1928), Wednesday 31 October 1923, page 4

REPUBLIC IN TURKEY.

—

CONSTANTINOPLE, Monday Night.—
The Angora Assembly has decided on a republican form of Government, and unanimously elected Mustafa Kemal as President.

—

EK
III-
1

Daily Mail (Brisbane, Qld. : 1903 - 1926), Monday 10 March 1924, page 6

TURKEY AND THE CALIPHATE

The abolition of the Caliphate by the Kemalist Turks is the outward sign of a nationalist venture whose influence will be felt far beyond the war-narrowed frontiers of the Ottoman domain. Britain particularly is interested in that anti-Moslem move, for most of the millions of people who make up the world's Islamic total dwell in lands which are either under the rule or influence of Great Britain. India alone contains some 66,000,000 Mohammedans, and in that country there is much indignation and religious fury at the summary way in which Caliph Abdul-Medjid has been cast out of his Constantinople stronghold. In one sense, this exiling of the nominal head of the Islamic world is part of the bitter feud between the Old Turks at the Bosphorus capital and the Young Turks with their diplomatic headquarters at Angora. About four years ago the Allies drew up the Treaty of Sevres with what was then deemed by outsiders the legitimate Turkish Government at Constantinople. But the ascent nationalists at Angora stepped in with the abrupt claim that they were the only executive able to sign Turkish treaties—a claim soon afterwards endorsed by the Franco-Kemalist pact—and war to the death was consequently started between the two Turkish coteries.

Mustapha Kemal's banishment of the Caliph, however, means far more than

Caliphate—originally vested by public election and afterwards vested in the Turkish Sultan—forms the religious coping-stone of a vast cult comprehending some 180,000,000 souls. And the Islamic fold is spread over Afghanistan, Persia, Egypt, and Arabia, as well as Turkey. Until recently it was taken as a matter of course that these five Islamic nations—each of which now enjoys a big measure of administrative autonomy—would hang together through thick and thin. But the ascendancy of the Kemalist Turks has put a new complexion on the problem, influenced largely by the Bolshevik agents, who aided him in 1919 to pierce the Greek abstractionists in his march on Constantinople. Mustapha Kemal became fired with a fervour for nationalism which cut right across the old religious alliances with neighbouring races. This nationalism even welded to some extent the once bitterly opposed Moslem and Christian parties in Turkey. In fact, some of the Turkish-speaking Orthodox churches of Asia Minor have lately severed their traditional connection with the Patriarchate at Constantinople, in order to ally themselves more closely with the political powers of the Angora Government.

This fierce nationalism not only strikes a blow at the old idea of pan-Islamic solidarity, it also menaces British influence. The Bolshevik emissaries backing it are openly hostile to Great Britain, and the Turkish leaders now negotiating with the Bolsheviks belong to the same group which, before and during the world war, supported the German-Turkish alliance. It is not difficult to understand why Mustapha Kemal, favouring pan-Turanianism rather than pan-Islamism, should desire to rid his land of an international Caliph such as

a domestic storm in a teacup. The Caliphate—originally vested by public

Daily Mail (Brisbane, Qld. : 1903 - 1926), Monday 10 March 1924, page 6 (2)

of an international Caliph such as Abdul-Medjid. From this time on, it will be a trial of strength between a narrow but vigorous Turkish nationalism and the scattered but potent Moslem patches in India, Egypt, and Asia Minor. The Kemalist Turks have been very lucky since the armistice, and if their luck holds, may win through even this latest anti-Islamic entanglement. But, if their new nationalism falls, through deliberate folly or mere misfortune, to stand the strain, they may suffer some fanatical reprisals from the old religious allies upon whom they now heap studied insult.